

Dr. Orosz Ildikó
a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
elnökének ünnepi beszéde

Vonalak, foltok, pöttyök unokája és mestere

(Erfán Ferencről és művészetéről)

Erfán Ferenc a kárpátaljai festőiskola egyik alapítójának, Boksay József unokájaként született Ungváron, 1959-ben, tehát a Szovjetunióban. Ebből mindjárt kiderül, hogy mind az életben, mind a művészi pályán hátránnyal indult.

Az értelmiségi lét, az ebből eredő hagyományok, a neveltetés mindenképp hátrányt jelentett a munkás-paraszt származást előnyben részesítő Szovjetunióban, de a pályakezdő számára komoly kihívást is. Nem elég, hogy értelmiségi családba született, de amennyiben a művészi pályát választja hivatásául, úgy mindig meg kell majd vívnia csatáját nagyapja nimbuszával-szellemével, mindig föl kell vállalnia majd, hogy hozzá fogják hasonlítani, és munkáiban mindenki a nagyapa ecsetvonásait, tematikáját fogja keresni, látni.

Feri valószínűleg szerette a kihívásokat, mivel e kettős hátránnyal mert szembenézni. Fölvette a kesztyűt, hogy megvívja saját harcait magával, a nagyapa szellemével és bebizonyítsa, hogy a tehetség, amit érez önmagában: eredeti. Ahogy ő látja a világot, és amit a világról el akar mondani, az az ő világa, az ő gondolata, az ő nézőpontja, hogy amit saját ecsetvonásaival rögzít az utókornak, az nem másolt, nem valakitől átvett. Csakhogy nem elég felvenni a harcot, azt meg is kell nyerni. És Erfán Ferenc, Feri (ahogy a barátok és közeli ismerősök hívják) megnyerte csatáit.

Alighanem tudatosan készült erre a pályára, vállalta a kihívásokat, mert az általános iskola elvégzése után, a továbbtanulás lehetőségeit latolgatva nem az Ungvári Képzőművészeti Szakközépiskolát választotta, hanem idegenben mérettette meg magát. Egyenesen a fővárosban, Kijevben próbált szerencsét, és sikerült neki: felvételt nyert. 1974-79 között a Kijevi Képzőművészeti Szakközépiskolában, majd 1979-84 között a Lembergi Iparművészeti Főiskolán tanult. Mesterei: Monasztirszkij Vitold, Frank Iván voltak.

Eleinte kiváló ólomüveg-ablakokat és térkonstrukciókat készít, majd folytatja a nagyapa által is meghatározott Erdélyi–Boksay-féle festőiskola legnemesebb hagyományait. Hogy ez kihívás volt számára, abból is látszik, hogy néha a nagyapa által választott természeti tájat festi, ráadásul abból a perspektívából, amelyből az eredeti készülhetett. Ám a keze alól kikerülő képek mégis mások, egyediek, összetéveszthetetlenül Erfánosak.

Abban a korban indul ez a pálya, mikor a szovjetrendszer mindenre rátelepedő szelleme éppen kihunyini készül, de még mindent meghatároz, mindenbe beleszól, nem hagyja a szabad gondolatokat érvényesülni. Zselicki József kárpátaljai költő így írja le a korszakot, melyben Feri alkotópályája elkezdődött: „Olyan kor ez, melyben lehetetlen a politikai és művészi mondanivaló szintézise... A hatalom befolyásolni akarja, meg akarja vesztegetni az emberi gyengeséget. Vagy erőszakkal, vagy mézes madzaggal. A művészekre rákényszeríti az aktualitások kényszerzubonyát. Akadnak, kik szívesen veszik magukra, s találnak talpat nyelvüknek, amit nyalhatnak a piktúra eszközeivel.”

Ebbe a sorba nem kívántak beállni azok a művészek, akik, amint lehet, megalakítják a Kárpátaljai Magyar Képző- és Iparművészek Révész Imre Társaságát. Az első szabad pillanatban, még a Szovjetunió utolsó évében, 1990-ben.

Erfán Ferenc egyik alapítója ennek a társaságnak. A Kárpátaljai Magyar Képző- és Iparművészek Révész Imre Társasága napjainkig számos művésztelepet szervezett, megszületett alkotásaikból pedig számos kollektív kiállításra került sor Ungváron, az anyaországban és szerte a világon.

Ekkoriban már Erfánt más közösségekben is szívesen látják, mindenüvé hívják. Többek között alkotott a mezőkövesdi, lakiteleki művésztelepeken is. Festőként és iparművészként dolgozik szeretett városában, Ungváron. Portrékat és tájképeket fest a kárpátaljai festőiskola hagyományaihoz közeli stílusban. Az impresszionista és posztimpresszionista megoldások keretében folytat kísérleteket, hű maradvány a naturális formákhoz. Iparművészeti alkotásaiban elsősorban az üveg művészi megmunkálása érdekli.

Egyik szép vitrázsa intézményünkben, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán látható. A nagy fejedelem, intézményünk névadójának portréja, kimondottan az egykori Törvényház egykori tárgyalójába készült...

...Most is előttem van, amikor elkészült a volt Törvényszéki tárgyalóból kialakított főiskolai díszterem az esztergomiak támogatásával, és Feri rákérdezett az egyik falon lévő vakablakra. Vajon mi lehetett ott? – tűnődött –, mert így, üresen, zavarja az összehatást. A levéltári kutatások után, egy régi fénykép szerint, az ülnökök feje fölött valaha Ferenc József portréja lett elhelyezve. Nos, Erfán Ferenc ennek a portrénak a helyére készítette el a fejedelem míves arcképét, ami így külön szimbolikus üzenettel bír számunkra, és minden magyar számára.

Az ember mindenkor a szépet és a jót igyekszik meglátni és ábrázolni; akkor is, ha úgy tűnik, hogy azt bárki megláthatja – vallott művészi felfogásáról Erfán Ferenc. Tehetségének, és két évtizednyi kitartó, következetes munkájának eredményeként kivívta a helyiek tiszteletét; nem csupán a magyar közösséget, de a többségi szláv lakosságát is úgyszintén.

Valószínűleg ennek az elismerésnek is köszönhető, hogy 2010-ben kinevezik Kárpátalja legnagyobb, a nagyapjáról elnevezett, Boksay József nevét viselő Állami Művészeti Múzeum igazgatójának. Nagy megtiszteltetés ez számára, de egyúttal felelősség is, különös állapot, mivel a nagyapa naponta szemmel tartja: Boksay József szoborba öntött tekintete a múzeum előtti dendáriumból figyel az unoka tevékenységét. Ami a művészet és a múzeumigazgatói állás összeegyeztethetőségét illeti, a festő-igazgató mindkét tevékenységet igen fontosnak nevezte az 50. születésnapján tartott személyi tárlatának megnyitóján, a főiskolán. Mint fogalmazott, a festés szükséglet, a múzeumi munka pedig azért fontos, mert a kárpátaljai művészeti hagyományokat ismét a régvolt magaslatoakra szükséges emelni.

Mint látják a kedves érdeklődők: Erfán Ferenc érdekes figura. Sok szerepben ismerhetjük fel: unoka, festő, iparművész, igazgató.

Amit az ecset és a festék Erfán Ferenc kezébe adott, azt a természet és az ember, a festőt születésétől körülölelő táj és a tájban benne élő emberek sokszínűsége határoz meg. Ecsetkezelésének játékosságában megbújik a kíváncsi unoka, aki nagyapja mellett állva leste, hogyan bújik elő a vonalak, foltok és pöttyök kusza rendjéből a Kárpátok világa. Boksay József nemcsak Ferinek, hanem a kárpátaljai művészeti iskola és a benne felnövekvő nemzedékek művészeinek is nagyapja. Ez a gyerekkortól tartó kapcsolat beépült Erfán Ferenc festészetébe is, de egyedi módon. Képeit nézve, megláthatjuk, ahogy a művész a technikai megoldásokat, a különböző gesztusokat és színeket játszi könnyedséggel viszi fel a vászonra. Örömfestés ez a javából, hiszen számára a festés, az a játszótárs, akivel együtt nevelkedtek és fejlődtek az évek alatt.

Az út, amelyre Erfán képeivel ráléphetünk, nem igényel vízumot, komolyabb testi-lelki felkészülést, elég annyi, ha a néző megköti kényelmes túracipőjét, mert aki már járt a Kárpátokban, azt a nosztalgia keríti hatalmába, míg másokat az ismerős ismeretlenség. E képeken a kárpátaljai táj és az itt élő emberek valósággal kalauzolják a nézőt. Így járhatunk havasokon és hágókon, bepillantunk a hegyi falvak mindennapjaiba, a legkisebb zugokba, és ha az ott élőket követjük, bekanyarodhatunk a nagyobb városok történelem által kanyarított utcáiba is...

Erfán Ferenc a Kárpátaljai Magyar Képző- és Iparművészek Révész Imre Társaságának tagjaként és a Kárpátaljai Boksay József Megyei Képtár vezetőjeként, saját művészetét létrehozva és közös művészeti hagyatékunkat ápolva segíti kultúránk felmaradását és gyarapodását.

Felmerülhet a kérdés, hogy egy ilyen elfoglalt és sok titulust magáénak tudó ember, hogyan kerít időt az alkotáshoz? Nos, ahogyan Erfán Ferenc életében megoszlik a művészetre

jutó idő, úgy változik a művész képi megfogalmazása is: egyszer csak fellazul a gesztusvilág, és vibrálóbb lesz a hatás, az összkép. Lehet, hogy másféle összképre törekedve, kevesebb idő jutna a vonalak, foltok és pöttyök kidolgozására, de ennek megítélése a nézőn áll. Tekintheünk erre a jelenségre úgy is, mint közvetlenebb művészi hatás-törekvésre, amely szűrés nélkül jut el a nézőhöz, és amelyben jobban megőrződik a pillanat ereje...

Beszélhetünk cirillségről és beszélhetünk latinságról, de Erfán Ferenc egy, és egyben kvintesszenciája Kárpátalja festészeti, kulturális hagyományainak és hétköznapijainak.

Dr. Orosz Ildikó

Elnök

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász

*Elhangzott 2014. február 25-én, Erfán Ferenc kárpátaljai festőművész,
a Magyar Művészeti Akadémia tagja kiállításának megnyitó rendezvényén,
a Nemzetstratégiai Kutatóintézet Kárpát-haza Galériájában.*